

MAREK STRZAŁA
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Międzynarodowe Sympozjum „Rozdział i współpraca państwo–Kościół w Europie. Kазus prawa polskiego i hiszpańskiego”, Warszawa, 17 maja 2017 roku

Abstract

International Symposium “Separation and Cooperation between State and Church in Europe: The Case of Polish and Spanish Law”,
Warsaw, 17th May 2017

On the 17th of May 2017 lawyers from Poland and Spain met in Warsaw at the International Symposium titled “Separation and cooperation between State and Church in Europe: The case of Polish and Spanish law”. It was organized by the Faculty of Canon Law of the Cardinal Stefan Wyszyński University of Warsaw. The main issues discussed at the conference concerned church-state relations in modern Europe, especially the constitutional principles and specific legal regulations in Poland and Spain. The programme included eight key lectures on the historical development of the concept of separation between church and state, some theoretical models of church-state relations and the differences between concept of a secular state and a religiously neutral state. Other lectures dealt with the role of concordats in the modern world, practical problems of interpreting and implementing the principle of autonomy and independence of religious denominations, as well as meaning of bilateral church-state agreements in the Polish and the Spanish system of law.

Keywords: canon law, denominational law, ecclesiastical law, state-church relations, separation, cooperation, autonomy of religious communities, independence of religious communities, concordat, Poland, Spain.

Słowa kluczowe: prawo wyznaniowe, konkordat, relacje państwo – wspólnota religijna, Kościół Katolicki, Polska, Hiszpania.

W dniu 17 maja 2017 roku Katedra Prawa Polskiego Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie zorganizowała międzynarodowe sympozjum zatytułowane „Rozdział i współpraca państwo–Kościół w Europie. Kазus prawa polskiego i hiszpańskiego”. Po przybyciu zaproszonych gości, prelegentów oraz uczestników Sympozjum słowa powitania wygłosił Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ks. prof. dr

hab. Henryk Stawniak. Szczególne powitanie oraz podziękowania za udział w konferencji zostały skierowane do prelegentów, którzy przybyli na obrady z Hiszpanii. Ks. prof. dr hab. Henryk Stawniak (UKSW) poinformował również o podpisaniu umowy o współpracy z Uniwersytetem w Nawarze. Specjalne podziękowania zostały zaadresowane do ks. dr. hab. Piotra Ryguły, prof. UKSW, za organizację Sympozjum.

Obrady otworzył Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ks. dr hab. Stanisław Dziekoński, prof. UKSW. W słowach wprowadzających w tematykę obrad podkreślił on znaczenie we współczesnym życiu naukowym współpracy międzynarodowej i wymiany poglądów, zwłaszcza w kontekście toczącego się sporu o miejsce religii w świecie postsekularnym. Osnowę tego sporu stanowi pytanie, czy religia powinna się ograniczać wyłącznie do życia prywatnego, czy też stanowić winna element życia publicznego.

Pierwszą część Sympozjum prowadziła prof. dr hab. Aniela Dylus (UKSW). Wystąpienia rozpoczął referat ks. dr. hab. Piotra Ryguły, prof. UKSW, zatytułowany *Idea rozdziału państwo–Kościół w zachodniej tradycji prawnej*. Referat obejmował przedstawienie historii idei rozdziału państwa i Kościoła, zainicjowanej przez chrześcijaństwo, jako religię uniwersalną i proklamującą wolność jednostki od ingerencji państwowej w sferze przekonań i praktyk religijnych. W dalszej części prelegent skupił się na przeglądzie relacji państwo–Kościół, począwszy od starożytnej Grecji, przez okres hellenistyczny, aż po cesarstwo rzymskie.

Następnie głos zabrała dr Aurora López Medina, prof. Universidad de Huelva, prezentując *Systemy relacji państwo–Kościół we współczesnej Europie*. W powołanym wystąpieniu dokonano podsumowania obecnie występujących modeli relacji państwo–Kościół w państwach Starego Kontynentu, szczególnie w kontekście unormowań konstytucyjnych.

Prof. dr hab. Waclaw Uruszczak (Uniwersytet Jagielloński) wygłosił następnie odczyt zatytułowany *Państwo świeckie czy neutralne światopoglądowo*. W referacie tym zaprezentowano koncepcję neutralności światopoglądowej państwa jako stanu, w którym w możliwie najszerszym zakresie umożliwia się jednostkom realizację ich przekonań religijnych, zaś państwo nie pomija zagadnień związanych z religią, lecz nie opowiadając się za żadną z religii, uwzględnia przekonania religijne w swoim prawodawstwie. Następnie autor przeciwstawił koncepcji neutralności światopoglądowej państwa ideę państwa świeckiego wraz z jej narodzinami w okresie Wielkiej Rewolucji oraz jej ewolucję w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Francji oraz Rosji. Wskazał, iż w istocie swej idea państwa świeckiego stanowiła państwo wyznaniowe *à rebours*, zwłaszcza w systemie filozoficznym komunizmu, zmierzającym do *sui generis* teologii socjalizmu.

Wystąpienia w ramach pierwszego panelu zakończył referat dr hab. Hanny Suchockiej, prof. Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, którego przedmiotem był *Konkordat jako prawny instrument regulujący relacje państwo–Kościół*. Wskazano na różnice w postrzeganiu konkordatów w kategoriach politycznych i w kategoriach prawnych. Podkreślona została również współczesna rola konkordatów jako źródeł norm prawnych, służących zapewnieniu wolności religijnej i rozwiązujących konkretne zagadnienia.

Po krótkiej przerwie obrady wznowiono w ramach drugiej sesji pod przewodnictwem ks. dr. hab. Piotra Majera, prof. Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Jako pierwszy spośród prelegentów drugiej części Sympozjum głos zabrał ks. dr hab. Piotr Stanisz, prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, z wystąpieniem zatytułowanym *Separacja i współdziałanie między państwem i związkami wyznaniowymi w Konstytucji RP i polskim ustawodawstwie*. W przedmiotowym referacie przedstawił klasyfikację państw pod względem relacji państwo–Kościół oraz kontekst rezygnacji z wprowadzenia zasady świeckości państwa do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku i zastąpienia jej zasadą autonomii i niezależności. Szczególnie cenne były uwagi dotyczące przykładów z praktyki prawnej, obrazujących trudności w interpretowaniu zasad autonomii i niezależności.

Następnie wystąpił kolejny gość z Hiszpanii – dr María Blanco, prof. UN (Universidad de Navarra) – z referatem zatytułowanym *Separacja i współpraca państwo–Kościół w konstytucji hiszpańskiej z 1978 roku i w ustawie o wolności religijnej z 1980 roku*. Wystąpienie koncentrowało się na przedstawieniu zasadniczych zmian w ustroju wyznaniowym w Hiszpanii w II połowie XX wieku. Zaprezentowane zostały podstawowe unormowania ustawy o wolności religijnej z 1980 roku, ze szczególnym uwzględnieniem jednej z największych zmian w hiszpańskim prawie wyznaniowym – możliwości zawierania umów ze związkami wyznaniowymi.

W dalszej kolejności uczestnicy obrad wysłuchali przedłożenia ks. dr hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW, pod tytułem *Zasada niezależności i autonomii Państwa i Kościoła w konkordacie polskim z 1993 r. oraz w umowach zawieranych między Radą Ministrów a poszczególnymi Kościołami i związkami wyznaniowymi*. Przedstawiono w nim unormowania konstytuujące autonomię i niezależność w polskim konkordacie z 1993 roku, jak również wskazano na związek między zasadą bilateralności a zasadami autonomii i niezależności.

Referaty zakończył ks. dr Jorge Otaduy, prof. UN, wystąpieniem *Separacja i współpraca między państwem a wyznaniem religijnym w Hiszpanii. Umowy z Kościołem Katolickim i innymi wyznaniem*. Była to prezentacja pięciu umów z Kościołem Katolickim, wraz z ich tłem politycznym i społecznym, oraz różnic względem hiszpańskiego konkordatu z 1953 roku. Referent dokonał także podsumowania podstawowych cech omawianych porozumień – „przedkonstytucyjności”, elastyczności, międzynarodowego charakteru i komplementarności. Zwięźle przedstawiono również unormowania trzech umów z innymi niż Kościół Katolicki wspólnotami religijnymi.

Następnie przeprowadzona została dyskusja na temat wygłoszonych referatów, po czym podsumowania Sympozjum podjął się Prodziekan Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ks. dr hab. Marek Saj, prof. UKSW. W słowach zamykających Sympozjum zwrócono uwagę na potrzebę dalszych badań nad zasadą rozdziału państwa i Kościoła, ale także zasadą współpracy pomiędzy państwem a Kościołem. Dziękując prelegentom oraz uczestnikom Sympozjum, Prodziekan szczególne słowa podziękowania po raz kolejny skierował do ks. dr hab. Piotra Ryguły, prof. UKSW, bez którego Sympozjum by się nie odbyło.

Opisywane Sympozjum stanowi dobry przykład tematycznych konferencji organizowanych przy współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Pomysł obrad naukowych koncentrujących się wokół analogicznych zagadnień w różnych krajach, szczególnie o zbliżonej strukturze wyznaniowej i ustroju wyznaniowym, jest sam w sobie cenny i powinien znaleźć realizację w dalszych tego typu przedsięwzięciach. Na uwagę

zasługuje też przygotowanie tłumaczeń na język polski tekstów wystąpień prezentowanych w obcych językach i ich równoległe wyświetlanie na ekranie w sali obrad, umożliwiające bezpośrednie śledzenie treści wygłaszanego referatu przez osoby niewładające danym językiem obcym.

dr Marek Strzała

Zakład Prawa Kościelnego i Wyznaniowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Chair of Church Law and Law on Religious Denominations, Faculty of Law and Administration, Jagiellonian University in Krakow

e-mail: strzalamarek@gmail.com